

Psykososiale målemetoder og psykometri: Bruk av spørreskjema og svardata i teori og praksis.

Kort om emnet

De fleste kliniske forsknings-studier, uansett forskningsområde, vil inneholde psykososiale mål eller rapportering av kliniske fenomener/konstruksjoner. Med kliniske konstruksjoner menes fenomener som i utgangspunktet ikke har noen naturlig måleenhet eller måleskala, og hvor vi må konstruere disse for å kvantifisere fenomenet. Dette kan dreie seg om psykiatriske diagnoser, men det samme gjelder pasientrelaterte utkommemål som livskvalitet, opplevd stress etc.

Det er et økende fokus på brukermedvirkning og pasientopplevelse - og spørreskjema er nå blitt en viktig del av flere prosjekter i forbindelse med såkalte «patient-reported outcome measures» (eller PROMS). Pasient-relaterte utfallsvariabler inngår også i flere randomiserte kontrollerte behandlingsstudier. I tillegg har helserelatert livskvalitet og andre psykososiale mål lenge vært en del av store epidemiologiske befolkningsstudier.

Hovedfokus for kurset er måling av kliniske konstruksjoner og helserelaterte psykososiale variabler, samt forståelse og tolkning av slike mål. Dette kan sammenfattes som *psykometri*. Hvordan vurderer vi kvaliteten på en skala? Hvordan vet vi om en skala måler det den er tenkt å måle? Når kan vi legge sammen skaladeler til totalskårer og når bør vi avstå fra dette? Emnet vil i hovedsak begrense seg til begreper, mål og metoder som er relevante i klinisk og epidemiologisk forskning, det vil si begreper som kan benyttes for å beskrive og klassifisere pasienters kliniske tilstand og egenopplevde helsetilstand. Det vil bli lagt vekt på definisjon og operasjonalisering av fenomener, og på forutsetninger for å rettferdiggjøre tolkninger basert på observerte skårer fra slike mål.

Teoretisk del:

I undervisningen legges det vekt på å benytte eksempler hentet fra klassiske kliniske spørreskjemaer og diagnosesystem. Det vil også – spesielt siste dag bli gitt eksempler fra større epidemiologiske studier. Kurset skal danne grunnlag for å gjøre kritiske vurderinger av spørreskjemaer, kliniske tester, og diagnostiske evalueringer.

Praktisk del:

Som ledd i undervisningen skal studentene i samarbeid konstruere noen enkle mål på kliniske fenomener. Dette gjøres gjennom å definere og avgrense et begrep, operasjonalisere det gjennom å velge indikatorer som representerer begrepet, og forme dette i et spørreskjema.

Studentene skal selv besvare dette spørreskjemaet. Analyser av besvarelsene blir brukt til å illustrere og diskutere sentrale begreper og problemstillinger, som for eksempel intern konsistens, innholdsvaliditet, og stabilitet ved mål på kliniske konstruksjoner.

Denne delen vil også gi en grunnleggende innføring/repetisjon av sentrale statistiske metoder for kvantitative analyser.

Hva lærer du?

Kunnskapsmål

Studentene skal lære fundamentale begreper og prinsipper knyttet til kvantifisering av kliniske fenomener.

Holdningsmål

Kurset skal bevisstgjøre studentene m.h.t. oppbygging av kliniske mål og forutsetninger for generalisering av testresultater, samt gi studentene en nøktern og kritisk holdning til kliniske slutninger basert på skårer fra kliniske mål og målemetoder.

Ferdighetsmål

1. Gi studentene dypere innsikt i logikken og teknikker bak operasjonaliseringen av kliniske og psykososiale konstruksjoner eller begrep.
2. Gi studentene en forståelse av metodologiske utfordringer knyttet til måling av kliniske diagnoser og psykososiale begreper som for eksempel livskvalitet.
3. Gi studentene kunnskap og ferdigheter i konstruksjon av mål for kliniske og psykososiale begreper.
4. Gi studentene forståelse av relevante statistiske begreper som populasjon, utvalg, gjennomsnitt, variasjon, standardiserte skårer, faktoranalyser og intern konsistens.
5. Gi studentene forståelse av sentrale aspekter ved begrepene reliabilitet og validitet, i forhold til konstruksjon og tolkning av mål på kliniske diagnoser og psykososiale fenomener.

Forkunnskaper

Obligatoriske forkunnskaper

Ingen forkunnskapskrav ut over opptakskravet til programmet.

Likevel er det en fordel med erfaring i bruk av stastikkprogram som SPSS eller STATA (STATA vil bli brukt i praksisdelen). Noe basal statistikk kunnskap om korrelasjoner, samvariasjon og variansanalyser er en forutsetning.

Alle leverer en uke før kursstart et sammendrag på ca 1 side av prosjektet sitt – og i tillegg 2-3 punkter med hva de har av forventninger til kurset.

Undervisning

Undervisningen holdes på norsk, og vil bestå av fellesforelesninger, gruppe- og individuelle øvelser med bruk av PC. Av hensyn til individuell veiledning og bruk av PC stue settes det et tak på ca. 20 studenter til kurset

Dag 1: Innledende dag

Teoretisk del:

08.30 Velkommen.

Deltakerne presenterer eget prosjekt, motivasjon og forventninger til kurset (3-5 min på hver)
– (Reidar Tyssen)

ca 10.00 Pause (avhengig av antall deltakere)

10.15 Kort om bio-psyko-sosial modell og relevans av psykososiale faktorer i både psykiatrisk og somatisk helseforskning – (Reidar Tyssen)

11.00 Pause

11.15-12.00 Litt om psykometri, fordeler og ulemper ved spørreskjema og forskjellige forskningsdesign – (Reidar Tyssen)

12.00-12.45: Lunsj

12.45: Bruk av intervju og spørreskjema i forskning på psykisk helse. Grunnlagsforståelse av diagnoser og begreper i forskning. (Ingrid Melle)

13.30: Pause

13.45. Grunnlagsforståelse av diagnoser og begreper i forskning på psykiske lidelser forts.

14.30: Pause

14.45-15.30 Kulturelle og kognitive faktorerens betydning for intervju - og spørreskjema undersøkelser

Dag 2-4. Psykososial forskning, bruk av spørreskjema og forskningsdesign i praksis.

Kursdagene 2-4 starter kl. 09:00 og varer frem til kl. 16:00. Det tas pauser etter behov, og lunsj ca. kl. 12:00. (Geir Pedersen)

Dag 2:

09.00-11.00 Bruk av PROMS i helseundersøkelser og behandlingsstudier (Jon Håvard Loge)

11.00-16.00 Grunnleggende psykometri og praktisk bruk av spørreskjema for å måle psykiatriske diagnoser psykososiale utkommevariabler (Geir Pedersen)

Teoretisk del:

Dagen starter med en kort introduksjon til hva kliniske/psykososiale konstruksjoner er og "hvor kommer de fra". Deretter gis eksempler på hvordan vi kan operasjonalisere og kvantifisere dem (gjøre dem målbare). Her hentes eksempler fra kjente kliniske spørreskjemaer og tester, samt fra diagnosesystemet DSM. Videre diskuteres sentrale begreper som validitet og reliabilitet i forhold til tolkning av denne type mål.

Praktisk del:

Siste del av dagen skal deltakerne sammen konstruere et mål på et selvvalgt begrep. Det utarbeides så et spørreskjema som deltakerne besvarer. Kursleder legger ut en datafil med besvarelsene, og analysene kjøres og diskuteres i fellesskap dag 4.

Dag 3:

Teoretisk del:

Dagen blir viet gjennomgang av problemstillinger knyttet til distribusjon (fordeling) av data, prinsipper rundt regresjonsanalyser, problemstillinger rundt skala-reliabilitet målt med Cronbach's alpha, samt prinsippene ved eksplorative og konfirmatoriske faktoranalyser.

Praktisk del:

Datsett for analyser av fordeling, regresjons- og faktoranalyser legges ut og analyseres i fellesskap. Det gis også enkle problemstillinger som skal løses individuelt.

Dag 4:

Teoretisk del:

Dagen starter med en gjennomgang av resultatene fra spørreskjemaet fra dag 2, som er et eksempel på utfordringer ved mål basert på selvutfylling. Siste del av dag 4 fokuserer på mål basert på observatør-vurderinger. Her får deltakerne en teoretisk innføring i skåring av GFS (Global Funksjonsskåring).

Praktisk del:

Data fra de innsamlede spørreskjemaene analyseres og diskuteres i fellesskap. Deretter vises et videointervju som deltakerne skal gi en GFS skåre - uavhengig av hverandre. Skåringene samles og eventuelle uenigheter diskuteres. Dagen avsluttes med en kort oppsummering og diskusjon.

Dag 5: Bruk av spørreskjema i praksis: Hva er utfordringene og mulighetene?

08.30-09.30 Hvordan oppdage og håndtere effekter av metode for data-innsamling (intervju vs spørreskjema), lav svarprosent, frafall, «missing data», svarstil, sekvenseffekter? Om tid: skalering og modellering. (Torbjørn Moum)

09.30-10.00 Pause m./kaffe

10.00-11.30 Fortsettelse av tema før lunsj. (Torbjørn Moum)

11.30-12.30 Lunsj

12.30-16.00 Gjennomgang og diskusjon av de enkeltes prosjekter med bakgrunn i tidligere levert sammendrag og det de har lært på kurset. Hvordan bruke kunnskapen fra kurset til å forbedre prosjektet?! (Hanne Cathrine Lie, Torbjørn Moum og Reidar Tyssen)

Oppsummering og evaluering av kurset til slutt. (Ingrid Melle og Reidar Tyssen)